

MONOGRAFIES

Obrint nous camins: la intervenció comunitària en els Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona

Carmina Català i Margarita Sáiz. Direcció d'Afers Socials als Districtes. Sector de Serveis Personals

La investigació-acció participativa és un mètode de coneixement i intervenció que pretén obtenir resultats fiables i útils per millorar les situacions col·lectives, basant la recerca i l'anàlisi en la participació dels mateixos col·lectius que cal analitzar. Aquesta metodologia es basa en la participació de tots els nivells significatius de la xarxa d'una comunitat. Els col·lectius de la comunitat passen de ser objecte d'estudi a subjecte protagonista que controla i interactua en tot el procés de treball.

La investigació-acció participativa s'ha aplicat al llarg d'aquests anys en diverses comunitats europees i de l'Estat espanyol, i a Amèrica del Sud. A Barcelona s'està aplicant en diversos projectes d'intervenció comunitària en el marc dels serveis socials i els serveis personals.

La investigació-acció participativa es basa en un model que treballa sempre a partir de les xarxes i considera sempre la persona com un individu en relació. L'objecte de treball són els nexes, els vincles i les relacions d'individus i grups.

En aquest sentit es considera el procés com a part essencial de la intervenció partint de la base que els petits canvis poden generar canvis de nivell més alt. La recurrència i la reflexivitat del procés ens porta, doncs, a una modificació contínua on la investigació es l'acció. El procés construeix la realitat. Es treballa amb les percepcions, les posicions i els significats atribuïts que s'expressen mitjançant el llenguatge.

La unió de la implicació i la participació dels col·lectius en el procés és un element important del model, que comporta una posició de colideratge i de consens. Els resultats es poden direccionar, però no controlar. El resultat és la construcció col·lectiva de nous escenaris socials des de les potencialitats de les persones, els grups i la comunitat en general, que hi participen.

Per tant, és un estil de treball que ve donat per un posicionament estratègic i per una epistemologia que obliga sempre a preguntar-nos per a què i per a qui.

Dins d'aquest model cal plantejar-se de forma diferent el paper dels tècnics i els especialistes. Atès que és impossible la neutralitat i l'objectivitat per part del tècnic que fa l'anàlisi, almenys cal ser conscient d'aquest fet, i es proposa una aproximació a la realitat conjunta dels especialistes, els agents socials i els col·lectius (grups i individus) a través de tècniques i

Aquest article està basat en el treball desenvolupat pel conjunt de persones que han participat en els projectes d'intervenció comunitària.

instruments de recerca i anàlisi innovadors (observació participativa, fluxogrames, tallers, dinàmica de grups), sense descartar els instruments i les tècniques clàssiques (sociogrames, entrevistes, qüestionaris, grups de discussió). Els professionals han d'acompanyar el procés donant suport tècnic i aportant els seus coneixements.

Les fases del procés d'investigació-acció participativa són les següents:

1. Prerecerca: detecció dels símptomes o de la demanda. Anàlisi del que és emergent. Elaboració del projecte de recerca. Enquadrament institucional del projecte. Planificació d'activitats i cronograma.

2. Diagnòstic participatiu: recollida d'informació. Aplicació de tècniques diagnòstiques. Constitució dels espais de participació: comissió de seguiment, GIAP (grup motor que impulsa la recerca), grups de treball per temes o d'altres). Inici del treball de camp.

3. Desenvolupament: continuació del treball de camp amb tècniques de participació ciutadana (tallers, grups de discussió, etc.). Processament de la informació. Realització de l'informe diagnòstic.

4. Conclusió i proposta del pla d'acció: prioritització i pacte amb la responsabilitat en cada una de les accions proposades a partir dels agents implicats en el diagnòstic.

Les experiències que es presenten a continuació s'emmarquen en el Programa de formació aplicada en intervenció amb la comunitat, de la Direcció Tècnica d'Afers Socials, que es du a terme des del Pla de formació contínua als professionals. Tots els professionals d'aquests equips han rebut una formació bàsica i han tingut seguiments tècnics en el seu propi territori durant dos anys.

EL PROJECTE DEL DISTRICTE DE SANT MARTÍ: “APOSEM-NOS”

“Aposem-nos” és un projecte per consolidar les relacions entre les persones immigrades i les persones autòctones del Poblenou, que es concreta en:

- Una xarxa d'actuacions resultat de la voluntat d'una sèrie de persones, entitats i serveis d'integrar les respectives iniciatives en un projecte únic i consensuat.
- Una estratègia d'intervenció comunitària que pretén potenciar dinàmiques socials obertes i permeables entre les diferents cultures dels sectors de població que conviuen en el territori.
- Un escenari d'aplicació de la metodologia d'investigació-acció participativa que facilita la connexió i la incorporació al procés tant de la xarxa formal (institucional o cívica) com la informal (organitzada o no) existent al territori, tant de representants d'entitats i serveis, com de persones que hi participen o hi col·laboren a títol personal.

Per què es posa en marxa

Al Poblenou, l'any 2002 la proporció de població immigrant és encara minça (2.184 persones, que representen el 4,4% del total de població empadronada)¹ però els fluxos d'arribada s'han incrementat en els últims anys i fan preveure un augment significatiu en poc temps. Hi ha serveis en què la proporció de persones immigrades que han estat ateses ha augmentat exponencialment. A tall d'exemple, al centre de serveis socials l'any 2001 aquest col·lectiu va augmentar respecte a l'any anterior un 8%, de manera que representen per al 2002 el 21% del total d'usuaris i usuàries atesos.

Es tracta d'un fenomen d'immigració econòmica: principalment són persones amb dificultats econòmiques, amb desco-neixement de la cultura, les llengües, i els sistemes de funcionament del país d'acollida. La presència creixent de població immigrada en el territori no ha estat, fins avui, motiu de conflicte, però el seu creixement evident és motiu d'inquietud per a un sector de la població autòctona. Les entitats, persones i serveis que impulsen "Apropem-nos" volen fer del Poblenou un territori d'acollida on la immigració sigui una oportunitat de riquesa intercultural i no pas una amenaça.

Contingut de l'experiència

1. Arrels i desenvolupament del projecte

Aquest projecte és resultat d'un procés que es remunta a anys enrere i del qual destaquem alguns dels elements més significatius:

El 1997 es crea la Mesa Solidària de Poblenou, en la qual participen diverses entitats i serveis, i el referent territorial de la Divisió de Serveis Personals del Districte. Paral·lelament, el centre de serveis socials porta a terme diversos projectes que te-nen una incidència directa en la població immigrada (Projecte d'acollida i promoció d'alumnes i famílies extracomunitàries dels instituts d'ensenyament secundari, etc.).

El novembre de 1999 s'organitza la Setmana Solidària del Poblenou, que marca un abans i un després en les relacions i en la percepció mútua entre la cultura d'acollida i les tradicions i els usos que aporten els nousvinguts, i que representa un antecedent clau d'"Apropem-nos".

L'octubre de 2000 el centre de serveis socials del Poblenou, amb el suport del Districte, defineix l'objectiu estratègic de potenciar la intervenció comunitària en les seves actuacions i aprofitar l'oferta de formació en la metodologia investigació-acció participativa per part del Sector de Serveis Personals de l'Ajuntament.

El gener de 2001 es produeix un fet que suposa un impuls important de la participació ciutadana en el tema de la immigració: la tancada d'immigrants a la parròquia del Sagrat Cor. D'aquest fet es deriven unes actuacions importants respecte a la població immigrant, que són:

¹ La procedència de la població extracomunitària és diversa. Vegem les proporcions més significatives: 38% de països d'Amèrica (del sud i central); 17% de països d'Àfrica, principalment Marroc i Algèria; 15% d'Àsia, principalment de la Xina i Pakistan.

- La creació d'una xarxa solidària de Poblenou (amb un pis d'acollida per a immigrants)
- Es donen a conèixer les possibilitats de Serveis Socials (empadronament, inserció laboral, etc.).
- Cursos de llengua castellana i catalana, que s'inicien amb voluntariat i dels quals finalment "Apropem-nos" assumeix el cost.

Tots aquests fets i circumstàncies possibiliten noves incorporacions (entitats, veïnat) i noves línies de debat i actuació del projecte.

2. Objectius generals

- Conèixer la població immigrada al Poblenou, la seva realitat quotidiana, la seva percepció i posicionament.
- Conèixer com viu la població autòctona el fenomen de la immigració i la interculturalitat al barri.
- Apropar mútuament les diverses cultures que conflueixen en el territori.
- Fomentar la participació de la població autòctona i de la població immigrada en el projecte, tant d'entitats i equipaments com també de grups informals i de persones a títol individual.

3. A qui s'adreça

A tot el veïnat del barri, tant a aquelles persones que fa anys que hi viuen com a les persones o famílies nouvingudes.

4. Comissió permanent de treball

Està integrada pels membres següents:

- Associació de Veïns del Poblenou
- Biblioteca Xavier Benguerel
- Centre Cívic Can Felipa
- Centre de Serveis Socials Poblenou
- Escola d'Adults Poblenou
- Esplai La Flor de Maig
- Ludoteca M. Gràcia Pont
- Parròquia de Santa Maria del Taulat
- Parròquia Sagrat Cor

- Persones immigrades del Poblenou
- Xarxa Solidària del Poblenou
- Joc-Riu Besòs

5. Aplicació de la metodologia investigació-acció participativa

En aplicar aquesta metodologia es fa evident que:

- Cada membre de la comissió permanent de treball té una visió esbiaixada de la realitat i que cal construir conjuntament un diagnòstic consensuat que integri les diferents perspectives existents.
- Es desconeixen aspectes clau com ara quins són i quina incidència tenen els diferents posicionaments de la població autòctona respecte de la immigració i la interculturalitat en el barri, quina és la percepció i la voluntat de la població immigrada respecte de la seva integració en aquest nou entorn, etc.

Si la voluntat era fomentar unes dinàmiques socials obertes i permeables a la pròpia diversitat, cal que ja en la fase diagnòstica s'incorporin les diferents sensibilitats i sectors de la població, tant autòctona com immigrada, en la identificació de què és el que cal millorar i com, i què cal mantenir o consolidar perquè funciona de manera satisfactòria.

6. Eixos d'actuació en diferents moments del procés

- Xarxa d'actuacions seguint quatre àmbits d'intervenció:
 1. Lleure infantil i juvenil
 2. Veïnatge
 3. Tallers
 4. Mediació sociocultural
- Diagnòstic comunitari participat
- Divulgació del projecte a la resta de la comunitat

L'any 2002 el diagnòstic comunitari està en fase de finalització. Actualment s'està preparant un grup de discussió que haurà d'assenyalar les temàtiques més rellevants que es volen treballar i al voltant de les quals s'organitzaran grups de treball per tal d'identificar les propostes de millora que s'han de posar en marxa, i la Comissió Permanent desenvolupa activitats de presentació del projecte "Apropem-nos" a tots els veïns i veïnes del Poblenou, autòctons i immigrants.

Amb vista al futur hi ha una sèrie de propostes de treball en les quals es pretén centrar l'activitat del projecte:

- Potenciar dinàmiques de debat intern i millora en la comunicació de les entitats per tal que la seva participació en la comissió operativa es basi en una representativitat real de les entitats.
- Incorporar d'una manera clara i efectiva veïns i veïnes del Poblenou, tant població immigrada com no.
- Mantenir el procés participat un cop finalitzada l'etapa diagnòstica, establint relacions de coresponsabilització entre la ciutadania i l'Administració.

Participants

Carmina Antón Briones, Joana Curtó Forés, Carme Dedeu Solé, Marisa Gimeno de Aras, Carme González Duran, Isabel Hernández Muñoz, Montserrat Montull Pujol, Montserrat Palou Aligué, Carles Pinar Nicolás, Núria Roda Prieto, M. Dolors Rubio Vázquez, Montserrat Saltó Oliva, Elena Sarasa Ferrer, Dolors Segade del Rio, Assumpta Soler Farras, Montserrat Tejeda Juan i Laia Urgellés Salvado.

EL PROJECTE DEL DISTRICTE DE SANT ANDREU: “NASACO”

“Nasaco” (‘Navas, Sagrera i Congrés’) és un projecte per conèixer i buscar respostes als interessos, les necessitats i les problemàtiques dels adolescents i els joves dels barris de Navas, Sagrera i Congrés, cercant la implicació de la xarxa social i construint noves dinàmiques socials i de treball. Es tracta d'abordar aquests interessos, necessitats i problemàtiques:

- Des d'una perspectiva global i no solament de situacions particulars.
- Amb una estratègia d'intervenció comunitària que pretén potenciar dinàmiques socials obertes i integradores dels diferents sectors i interessos juvenils existents als tres barris. Una estratègia comunitària amb els joves i no per als joves
- En un escenari d'aplicació de la metodologia investigació-acció participativa que facilita la connexió i la incorporació al procés tant de la xarxa formal (institucional o cívica) com de la informal (organitzada o no) existent al territori, tant de representants d'entitats i serveis, com de persones que hi participen o hi col·laboren a títol personal.

Per què es posa en marxa

Al Centre de Serveis Socials arriben de manera recurrent demandes diverses tant de pares i mares com d'escoles, instituts, serveis i entitats per intervenir en situacions que afecten adolescents i joves. Es tracta de situacions d'absentisme i/o fracàs escolar, desmotivació, dificultats d'integració, desorientació formativa i laboral, conductes conflictives dins i fora de l'aula, dificultats o conflictes en les relacions entre pares i fills, conductes que generen alarma i/o rebuig social, etc.

Des d'aquest servei s'observa també que l'oferta d'activitats i espais socialitzadors per a adolescents i joves resulta

inadequada als interessos i les necessitats de determinats col·lectius d'aquest sector de població.

Comptem amb l'existència del Centre Garcilaso, un equipament nou que ofereix multiserveis, que està ubicat entre els tres barris i es defineix com un centre cultural de caràcter generalista on el sector jove és la línia transversal del seu programa d'intervenció, i hi ha una clara voluntat política perquè el Centre Garcilaso esdevingui un equipament de referència per als joves (noves tecnologies, bucs musicals, etc.).

L'octubre de 2000 el Centre Garcilaso de serveis socials, amb el suport del Districte, decideix abordar comunitàriament aquesta temàtica i aprofitar l'oferta de formació en la metodologia investigació-acció participativa per part del Sector de Serveis Personals de l'Ajuntament.

Contingut de l'experiència

Objectius

La finalitat del projecte és afavorir el desenvolupament de l'adolescent i el jove a través de la seva participació en activitats i recursos impulsats pels agents socials dels barris de Navas, Sagrera i Congrés. Per aconseguir-ho, es formulen una sèrie d'objectius generals:

- Generar processos de participació que impliquin la xarxa social per a la creació i la potenciació d'activitats i recursos adreçats a les necessitats dels joves.
- Afavorir la participació dels joves, tant a títol individual com formant part de grups formals i informals, en la identificació de què volen i què necessiten, i en l'organització d'activitats o serveis dirigits a ells mateixos.
- Potenciar estratègies de treball en xarxa entre els diferents agents socials, tant de la xarxa formal com la informal, per tal d'optimitzar i complementar els recursos disponibles ajustant-los millor a les necessitats i expectatives dels adolescents i joves dels tres barris.

Etape de prediagnòstic intern per part del Centre de Serveis Socials

Calia fer el salt des d'un coneixement de la realitat dels adolescents i joves, elaborat a partir de la intervenció en situacions particulars ateses pels professionals del centre, a un coneixement més globalitzat de la situació.

En aquesta etapa es va contactar amb les entitats, els serveis i els recursos del territori i del districte que s'adrecen a aquest sector de població; els mateixos joves, i els pares i mares. A més, es va fer una observació directa en tretze espais freqüentats habitualment per adolescents i joves.

Arran d'aquesta primera etapa no solament es va disposar d'un prediagnòstic, sinó que va ser una oportunitat que va donar altres fruits:

- Es va donar suport a iniciatives noves, per exemple es va col·laborar en l'elaboració d'un projecte d'activitats esportives lligat a la parròquia.
- Es va establir la col·laboració amb un institut d'ensenyament secundari de la zona que es concretava en un conveni de pràctiques amb alumnes de batxillerat que col·laboraven en determinades tasques de la fase diagnòstica, i també amb les entitats del territori com a suport a les activitats d'estiu.
- Amb determinades entitats s'establien per primera vegada criteris i canals d'acollida, derivació i seguiment de joves i adolescents i les seves famílies.
- Es va donar resposta o suport a demandes d'informació i propostes formulades pels adolescents i joves contactats. Per exemple, informació sobre recursos concrets (planificació familiar, punt d'informació acadèmica, etc.) o suport a una activitat de vídeo organitzada per un grup natural de joves.

Etapa inicial: constitució del grup motor i dels grups de treball

En aquesta etapa es va constituir el grup motor i es van posar en marxa tres grups de treball. Les funcions del grup motor eren:

- Consensuar un diagnòstic comunitari.
- Identificar set temàtiques o mancances que preocupaven de manera prioritària.
- Posar en marxa tres grups de treball amb l'objectiu de generar propostes concretes al voltant d'aquestes temàtiques.
- Analitzar les propostes presentades i decidir-ne l'aprovació o no.

Es van convocar onze entitats que es consideraven significatives i que estaven interessades a participar-hi. Finalment, el grup motor es va constituir amb els membres següents:

- Associació de Veïns La Sagrera
- Associació de Pares i Mares de l'Institut d'Ensenyament Secundari Príncep de Viana
- Taula de Joves del Districte
- Parròquia Sant Joan Bosco
- Parròquia Crist Rei
- Centre Obert Don Bosco
- Centre Juvenil Meridiana

- Esplai La Sagrera
- Casal Esportiu Crist Rei
- Projecte Jove Garcilaso
- Centre de Serveis Socials Garcilaso
- Un tècnic referent territorial i de Joventut (Div. de Serveis Personals del Districte)

Es van prioritzar les problemàtiques següents:

- La manca o pèrdua de valors que tradicionalment eren transmesos per la família.
- El desconeixement, per una part important dels adolescents i joves dels tres barris, de l'oferta existent tant d'equipaments i serveis com d'activitats.

- La interculturalitat: l'augment i la confluència de diversitat de cultures en la població del barri i, per tant, també en el sector adolescent i jove.

- L'abandonament de competències parentals (manca de comunicació entre pares i fills, desbordament, manca de límits i de responsabilitat, etc.).

- La necessitat de llocs de trobada tant per als joves com per als infants que puguin sentir com a propis.
- La manca d'oferta pública en ci-cles formatius i programes de garantia social.
- Desorientació formativa i laboral dels adolescents i els joves.

Es van constituir tres grups de treball en funció dels eixos següents: lleure, social-intercultural, i educació. Les funcions eren:

- Consensuar un diagnòstic comú
- Prioritzar dues o tres problemàtiques de les set identificades pel grup motor
- Generar propostes d'actuació, prioritzar-les i concretar-les

L'any 2002 Nasaco es troba en una etapa caracteritzada per:

1. La transformació del grup motor en comissió de seguiment amb representació política, tècnica i cívica; és la instància que pren les decisions estratègiques, defineix les prioritats i els grans objectius. És la instància d'anàlisi i aprovació dels programes de treball. Compta també amb la implicació del regidor de Joventut del Districte, l'Associació de Veïns de Navas, l'Associació de Veïns Congrés i algun veí a títol individual.

2. La constitució de la Secretaria Tècnica, que té funcions directives i executives centrades en:

- Donar suport al grups de treball
- Coordinar les diferents propostes
- Vetllar pels aspectes més transversals i per l'existència de buits en temes prioritaris

- Convocar la Comissió de Seguiment

La composició de la Secretaria Tècnica és oberta a la incorporació d'altres serveis, entitats, persones i/o col·lectius que vulguin assumir les funcions i el treball que cal dur a terme i estiguin disposats a fer-ho.

3. La presentació de les propostes elaborades per cada grup de treball, identificació i aprovació de les més prioritàries

Amb vista al futur hi ha una sèrie de propostes de treball en les quals es pretén centrar l'activitat del projecte:

- Incorporar nous agents socials i aconseguir una incorporació més alta de joves i adolescents a aquest procés, especialment d'aquells que tenen situacions de risc social.
- Portar a la pràctica les propostes aprovades i demostrar la seva viabilitat.
- Donar a conèixer Nasaco a la població de Navas, Sagrera i Congrés.

Participants

Alícia Aguilera Martínez, Hermínia Garcia Barroso, Marta Giralt Maldonado, Jacinta Gurpegui Resano, Isabel Malo Cortijo, José María Pellicero Pellicero, Isabel Pérez Martínez, Claudia Raya Ruíz, Lúdia Sallas Teruel, Anna Soteras Munné i Yolanda Valle Navarrete.

EL PLA COMUNITARI DE VERDUM (DISTRICTE DE NOU BARRIS)

El Pla Comunitari de Verdum (PCV) és una oportunitat per a la confluència de voluntats, interessos i coresponsabilitats entre veïns i veïnes i administracions (polítics homes i dones i personal tècnic), en la recerca de vies de millora i d'alternatives als problemes del barri partint de les potencialitats existents.

És també un escenari d'aplicació de la metodologia d'investigació-acció participativa que facilita la connexió i la incorporació al procés tant de la xarxa formal (institucional o cívica) com de la informal (organitzada o no) existent al territori, tant de representants d'entitats i serveis, com de persones que hi participen o hi col·laboren a títol personal.

Per què es posa en marxa

El naixement del Pla té a veure amb diferents factors que coincideixen en el temps. D'una banda, a Nou Barris hi havia l'antecedent del Pla Comunitari de Trinitat Nova, que va promoure l'Associació de Veïns i Veïnes. Aquesta línia s'ha continuat executant amb altres actuacions com el Pla Comunitari de Torre Baró o generant nous processos com les Primeres Jornades de Participació d'àmbit global de districte (març de 2001).

Pel que fa a la intervenció en l'àmbit del benestar social, el Centre de Serveis Socials Pau Casals participava en diferents

projectes de manera coordinada amb altres entitats i serveis del barri, adreçats majoritàriament als sectors d'infància i adolescents i joves. Aquestes intervencions, si bé es valoraven positivament, eren encara insuficients per millorar les condicions d'integració social de les famílies ateses pels Serveis Socials d'Atenció Primària, particularment d'aquelles més pròximes a situacions de risc.

Paral·lelament, el Sector de Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona va posar en marxa un procés formatiu amb metodologies participatives d'intervenció comunitària, al qual es va incorporar tot l'equip professional.

Finalment, en el moviment associatiu van aparèixer noves accions dinamitzadores de la xarxa social del barri: una entitat (Associació Triangle) va realitzar un primer diagnòstic de Verdum el febrer del 2000, amb l'objectiu que fos el principi d'un futur pla comunitari.

Contingut de l'experiència

1. Fase inicial (del novembre de 2000 a l'estiu de 2001)

En aquest període es va constituir l'equip de Serveis Personals que havia de treballar el PCV. Aquest va estar compost per tot l'equip del Centre de Serveis Socials Pau Casals, l'agent tècnic referent del territori i la persona responsable de Serveis Socials d'Atenció Primària del Districte.

El primer pas fou la realització d'un diagnòstic intern de la situació de Verdum mitjançant l'aplicació de diferents tècniques de la investigació-acció participativa. Això va permetre situar tots els elements clau del procés, relacionar-los i, a partir d'aquí, orientar millor l'actuació de l'equip cap a l'objectiu de fer possible el Pla Comunitari de Verdum.

Mentrestant es van iniciar les negociacions entre administracions i amb els veïns i veïnes per impulsar un diagnòstic comunitari participat com a punt de partida d'un pla comunitari. Alhora es va treballar en la incorporació al projecte d'altres agents socials del territori.

Finalment, l'estiu de 2001, es va arribar als acords següents:

- Impulsar el Pla Comunitari de Verdum tenint com a promotors principals l'Associació Triangle, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona. L'any 2001 es faria l'informe de diagnòstic i les propostes de intervenció, i el 2002 s'impulsarien les línies d'acció per tal d'arribar a la formulació, prioritització, execució i avaluació de projectes.
- Fer un pla comunitari viable, adaptat a les necessitats del barri però limitat (en el sentit que l'objectiu no era realitzar grans inversions no previstes), i repartint les despeses a parts iguals entre ambdues administracions.
- Destinar immediatament un pressupost inicial per contractar el Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma

de Barcelona perquè realitzés una investigació-acció participativa. Es va acordar la composició i posada en marxa de l'equip que realitzaria de manera operativa el diagnòstic comunitari. La investigació havia d'estar acabada al final del novembre de 2001.

- La voluntat d'obrir un procés al més participatiu i consensuat possible.

2. Diagnòstic comunitari participat (de juliol a novembre de 2001)

L'objectiu va ser, d'una banda, detectar els problemes i necessitats del barri, i de l'altra, identificar els agents que intervenien i realitzaven activitats a Verdum i que, per tant, es podien vincular a un futur pla comunitari. Per dur a terme aquesta tasca es va constituir un grup d'investigació-acció participativa format per:

- Dos sociòlegs del Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona
- Dos membres de l'Associació Triangle (una sociòloga i una treballadora social)
- Un tècnic de la Direcció General de Serveis Comunitaris (Generalitat de Catalunya)
- Tres professionals del Centre de Serveis Socials Pau Casals (una treballadora social, una educadora social i un tècnic col·laborador)

El diagnòstic es va acabar el novembre de l'any 2001 i posteriorment es va presentar a la Comissió de Seguiment. Pel que fa al seu contingut, cal diferenciar tres nivells:

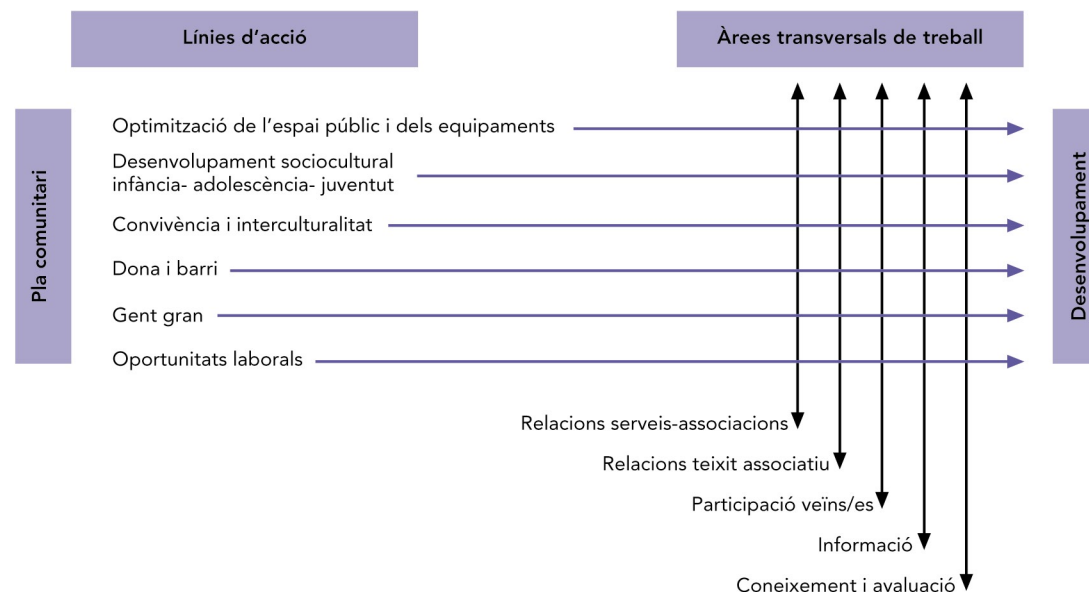
- El diagnòstic pròpiament dit
- Les línies d'acció i àrees transversals de treball
- La proposta organitzativa per al desenvolupament del pla comunitari

Línies d'acció i àrees transversals de treball

A partir de les necessitats detectades, es van proposar sis línies d'acció i cinc àrees transversals de treball. Les línies d'acció són enteses com els objectius de treball del pla comunitari. Les àrees transversals esdevenen metodologies de treball que haurien d'estar presents en el desenvolupament de les línies d'acció.

Proposta organitzativa del Pla Comunitari de Verdum

Tot i que el nivell d'organització del PCV està encara en un moment de definició, la seva estructura bàsica es pot veure a l'esquema de la pàgina següent.

L'any 2002 el Pla Comunitari de Verdum està en la fase inicial d'implementació de tots els nivells organitzatius esmentats anteriorment. Després de l'elaboració del diagnòstic i de la proposta organitzativa, el grup d'investigació-acció participativa es va dissoldre per donar pas a un equip de transició (gener de 2002) que impulsés la posada en marxa de les estructures del pla.

El mes d'abril de 2002 es constitueixen la Comissió Gestora i la Comissió Operativa, i el mes de juny l'Equip Comunitari. De forma paral·lela, entitats i serveis del barri ja estan posant en marxa un grup d'impuls al voltant de l'eix interculturalitat i convivència.

Pel que fa a reptes i interrogants de futur, la mateixa dinàmica del pla en genera molts. N'esmentem alguns:

- Si la mateixa organització (Serveis Personals) tindrà capacitat de suportar la càrrega de treball que generin les accions del pla.
- La capacitat dels grups d'impuls de generar projectes reals de manera que s'hi impliquin els agents socials del barri de forma activa.

² Disponible per consultar-la a la Direcció Tècnica de Serveis d'Afers Socials als Districtes. Av. Diagonal, 233 3r. Barcelona.

Participants

Montserrat Aguilera Rubio, Anna Àngel Mendivi, Miren Azpiri Akarregi, Humberto Banderas, Orland Blasco Aleu, Laura Córdoba del Aguila, Marta Fité Avellana, Mercè Hernández de la Torre, Marina Mañas Vegara, Teresa Martínez Peñalba, Miquel Mutiñó Giménez, Líria Pérez Velloso, Isabel Talaván Moriano, Anna Soler Iglèsias, Josep Vilajoana Celaya.

Bibliografia d'intervenció comunitària²

DELGADO, J.M.; GUTIÉRREZ, J. *Métodos y técnicas cualitativas de investigación en ciencias sociales*. Madrid: Síntesis (1995).

IBÁÑEZ, J. *Del algoritmo al sujeto: perspectivas de la investigación social*. Madrid: Siglo XXI (1985).

KRUEGER, R.A. *El grupo de discusión: guía práctica para la investigación aplicada*. Madrid: Pirámide (1991).

LANDETA, J. *El método Delphi: una técnica de previsión para la incertidumbre*. Barcelona: Ariel (1999).

MAX-NEEF, M.A. *Desarrollo a escala humana: conceptos, aplicaciones y algunas reflexiones*. Barcelona: Icària (1994).

MIRES, F. *La revolución que nadie soñó o la otra posmodernidad*. Caracas: Nueva Sociedad (1996).

SCHNITMAN, D.F.; PRIGOGINE, I. *et al. Nuevos paradigmas, cultura y subjetividad*. Buenos Aires: Paidós (1994).

VILLASANTE, T.R.; MONTAÑÉS, M.; MARTÍ, J. *La investigación social participada*. Barcelona: El Viejo Topo (2000).

VILLASANTE, T.R. *Las democracias participativas*. Madrid: Hoac (1995).

Articles

ÁLVAREZ AURA, A. "Les xarxes socials com a dispositius de socialitat". 2ª Jornada dels Serveis Socials d'Atenció Primària. Col·legis Oficials de Psicòlegs, Diplomats en Treball Social i Educadores i Educadors de Catalunya amb la col·laboració de la Diputació de Barcelona. Barcelona, 1998; p. 67-77.

BARBERO, J.M. (Como) complicarse la vida en trabajo social. www.estimulus.org.

GRESELY GÓMEZ, J.; MADRID CAÑADAS, M.E. "La intervenció dels SSAP en el Pla de Dinamització de Pomar". 2ª Jornada dels Serveis Socials d'Atenció Primària. Col·legis Oficials de Psicòlegs, Diplomats en Treball Social i Educadores i Educadors de Catalunya amb la col·laboració de la Diputació de Barcelona. Barcelona, 1998, p. 85-97.

NAVARRO PEDREÑO, S. "Un salto con red a la comunidad". *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, 40, 1998, p. 51-62.

RALEIGH, K.; ROVIRA, E. "La participació ciutadana en el context local: metodologies i tècniques". *Desenvolupament Comunitari*, 2001.

RIERA, C. "Desarrollo social, una perspectiva comunitaria y participativa a escala local". Conferencias-ponencias del 3r Congreso de Escuelas Universitarias de Trabajo Social. Editores Mira. Barcelona, p. 301-304.

ROBERTIS HENRI PASCAL, C. "De la intervención colectiva en trabajo social. La acción con grupos y comunidades". Ed. El Ateneo, p. 145-159.

ROTHMAN, J. "Treball de comunitat: tres orientacions diferents (extracte), strategies of community organization". Itasca, Peacock Pub. 1981, p. 90-99.

SANCHEZ VIDAL, A. "Participación social y comunitaria". *Revista de Treball Social* núm. 117, 1990, p. 120-131.

VILLALBA QUESADA, C. "Dimensiones individuales y comunitarias de las redes sociales". *Aproximación al análisis de los sistemas de apoyo comunitario*. p. 269-280.

VILLASANTE, T.R.; GRUPO DE TRABAJO HIC. "Las ciudades hablan y hacen programas integrales". Madrid: Facultat de Sociologia de la Universitat Complutense 1998.

VILLASANTE, T.R. "Participación e integración social". Madrid: Facultat de Sociologia de la Universitat Complutense, 1998.

VILLASANTE, T.R. "Síntomas/paradigmas y estilos éticos/creativos". Madrid, Barcelona i Sevilla. Curs de postgrau sobre Desenvolupament sostenible i participació social.

VILLASANTE, T.R.; MONTAÑÉS, M.; MARTÍ, J. "La investigación social participativa. Construyendo ciudadanía". Edit. El Viejo Topo, p. 73-117.

VILLASANTE, T.R.; "Procesos para la creatividad social". Madrid: Facultat de Sociologia de la Universitat Complutense, 2000.

Nivells	Funcions	Integrants
Assemblea de Barri (anteriorment Comissió de Seguiment)	<p>Control i seguiment públic del Pla</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ser un lloc de trobada i diàleg entre els nivells polític, tècnic i ciutadà on s'intercanvia informació sobre el pla i sobre el seu desenvolupament. • Fer el seguiment i la supervisió pública del procés, enriquint, reorientant i proposant noves línies d'acció i projectes. • Promoure la implicació de més institucions, serveis, entitats i veïns i veïnes en el procés, i la comunicació i coordinació amb altres experiències. 	<p>Fins al moment hi han participat al voltant de quaranta persones vinculades a les institucions, serveis i associacions (formals o informals) que desenvolupen activitats al barri.</p>
Comissió Gestora	<p>Direcció del Pla</p> <ul style="list-style-type: none"> • Exercir la direcció política i possibilita la intermediació entre el teixit comunitari i les administracions. • Aprovar els projectes i la gestió general del pressupost (supervisió dels estats de comptes). • Convocar l'Assemblea de Barri. • Captar recursos externs per al desenvolupament dels projectes. <p>Delegar la direcció tècnica en una Comissió Operativa creada a aquest efecte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Direcció General de Serveis Comunitaris (Generalitat de Catalunya) • Districte de Nou Barris (Ajuntament de Barcelona) • Federació d'Associacions de Veïns d'Habitatge Social de Catalunya (FAVIBC) • Associació de Veïns i Veïnes de Verdum • Associació Triangle • Grup Muntanyès • Els Propis
Equip Comunitari	<p>Gestió i coordinació del Pla</p> <ul style="list-style-type: none"> • Garantir la coordinació de les diferents línies d'acció i dels grups d'impuls que les desenvolupin. • Oferir suport tècnic al desenvolupament de les línies d'acció. • Potenciar el desenvolupament de les àrees transversals de treball. • Difondre els projectes i activitats del pla, dins i fora del barri. 	<ul style="list-style-type: none"> • Un tècnic de l'Ajuntament (Serveis Socials d'Atenció Primària del Districte de Nou Barris) • Un tècnic de l'Associació Triangle • Un tècnic extern
Grups d'impuls	<p>Desenvolupament de les línies d'acció i els projectes que se'n deriven</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Serveis • Associacions • Veïns i veïnes a títol individual